

Kancelária verejného ochrancu práv



Správa o prieskume dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v reedukačnom centre

Reedukačné centrum, 906 37 Sološnica 3

Bratislava júl 2013

V marci 2013 som poverila Kanceláriu verejného ochrancu práv vykonaním prieskumu dodržiavania práv maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách v Slovenskej republike.

Predložená správa obsahuje výsledky prieskumu v Reedukačnom centre, 906 37 Sološnica 3, ktorý vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

odborný gestor: JUDr. Ing. Janka Milan Laššáková

pracovná skupina: JUDr. Lenka Bodnárová

JUDr. Katarína Lakyová

Mgr. Juraj Jando

OBSAH

Úvodné informácie.....	4
O prieskume.....	6
1. Zistenia o praxi reedukačného centra.....	8
1.1 Zaobchádzanie s deťmi.....	8
1.1.1 O používaní telesných trestov.....	8
1.1.2 O používaní ochranej miestnosti.....	10
1.1.3 O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a o výchove.....	12
1.1.4 O kontakte s rodinou a tretími osobami, prístupe k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach.....	16
1.1.5 O spolupráci centra s rodinou detí.....	18
1.1.6 O útekoch z centra.....	18
1.2 Výživa, zdravotná starostlivosť a hygienické podmienky.....	19
1.2.1 Výživa.....	19
1.2.2 Zdravotná starostlivosť.....	20
1.2.3 Hygienické podmienky.....	20
2. Základné práva a slobody detí v centre.....	22
2.1 Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť.....	22
2.2 Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie.....	23
2.2.1 Vybavenosť ochranej miestnosti a jej používanie.....	24
2.2.2 Telesné tresty.....	27
2.3 Právo na vzdelanie.....	27
2.4 Právo dieťaťa na osobitnú ochranu.....	29
2.4.1 Právo detí na riadnu výživu.....	30
2.4.2 Práv detí na prístup k zdravotníckym službám.....	30
2.4.3 Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami.....	31
2.4.4 Právo detí na hygienické podmienky.....	31
Záver.....	32
3. Odporúčania a opatrenia.....	33

Úvodné informácie

Verejný ochranca práv je podľa čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Podľa § 13 ods.1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, verejný ochranca práv koná na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy.

Verejný ochranca práv je podľa § 17 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov oprávnený napríklad vstupovať do objektov verejnej správy, vyžadovať potrebné spisy a doklady ako aj vysvetlenie k veci, klásť otázky zamestnancom orgánu verejnej správy, hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú v miestach, kde sa vykonáva ochranná výchova, ústavná výchova. Podľa § 17 ods. 2 písm. a) a b) tohto zákona sú orgány verejnej správy povinné poskytnúť verejnému ochrancovi práv informácie, vysvetlenia a umožniť mu nahliadanie do spisu. Orgány verejnej správy sú povinné umožniť oprávnenia podľa odseku 1 a vyhovieť žiadosti verejného ochrancu práv podľa odseku 2 písm. a) a b) bezodkladne.

V marci 2013 som na základe preskúvaných podnetov rozhodla o vykonaní **prieskumu dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách.**

Reedukačné centrum je podľa § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“) špeciálne výchovné zariadenie. Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu deťom do 18 (v prípade, ak je to v záujme dieťaťa do 19) rokov **poskytuje výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.**

Umiestňovanie detí do reedukačného centra sa uskutočňuje podľa § 122 ods. 2 školského zákona. Podľa neho môžu byť do centra deti **umiestňované:**

a/ na základe žiadosti zákonného zástupcu;

b/ dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu (napr. uložená ochranná výchova (podľa § 103 Trestného zákona ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine..., ak to však vyžaduje zdravotný stav mladistvého, vykonáva sa v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti) **alebo ústavná starostlivosť);**

c/ predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu, ktorým je rozhodnutie súdu podľa ustanovení §75 a § 75a Občianskeho súdneho poriadku;

d/ rozhodnutím súdu o uložení ochrannej výchovy podľa § 102 Trestného zákona (podľa § 102 ods. 1 Trestného zákona ak súd odsudzuje mladistvého, môže mu uložiť ochrannú výchovu, ak o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije alebo doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná alebo prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy).

e/ rozhodnutím súdu o uložení výchovného opatrenia podľa § 37 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (súd môže podľa § 37 zákona o rodine rozhodnúť o dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z osobnej starostlivosti rodičov (najdlhšie na šesť mesiacov) a uložiť mu pobyt v špecializovanom zariadení, ak je preukázané nevhodné správanie detí, ale aj porušovanie povinností rodičov po tom ako výchovné opatrenia napomenutie, dohľad, obmedzenia, poradenstvo nevedli k náprave).

f/ rozhodnutím súdu o nariadení ústavnej starostlivosti podľa § 54 zákona o rodine (súd môže podľa § 54 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v občianskoprávnom konaní nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a ostatné výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo, ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti).

Podľa § 122 ods. 3 školského zákona do „**reedukačných centier sa spravidla prijímajú deti oboch pohlaví.**“

O prieskume

Tento prieskum nie je zameraný na skúmanie umiestňovania detí do reedukačného centra. **Zameriava sa na preskúmanie činnosti centra z pohľadu:**

1/ či opatrenie štátu, akým je obmedzenie osobnej slobody detí umiestnených v reedukačnom centre, v ich prípade plní štátom deklarovaný účel, ktorým je výchovný dohľad, výchova a vzdelávanie detí vrátane prípravy na budúce povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia;

2/ či prax, ktorou centrum naplňa jemu štátom zverené poslanie, je zárukou dodržiavania základných práv a slobôd v ňom umiestnených detí.

Dňa **24. apríla 2013** uskutočnila Kancelária verejného ochrancu práv v Reedukačnom centre, 906 37 Sološnica 3 (ďalej iba „reedukačné centrum“) **svoj neohlásený prieskum.** V reedukačnom centre sa nachádzajú chovanci, ktorí navštevujú základnú školu, ale aj chovanci, ktorí navštevujú strednú odbornú školu alebo odborné učilište. **Kapacita zariadenia je 68 detí vo veku od 13 do 18 rokov. Počet detí umiestnených v reedukačnom centre v čase prieskumu bol podľa predloženého zoznamu 55, z toho bolo prítomných 48 detí, 3 deti boli na úteku, ostatné deti boli na dovolenke, u lekára alebo na výlete.**

Po príchode do reedukačného centra sme požiadali riaditeľa o zabezpečenie súčinnosti zamestnancov, aj detí, ktoré sa v reedukačnom centre nachádzajú, o predloženie písomnej informácie o aktuálnom počte detí v reedukačnom centre, s uvedením počtu prítomných detí a konkrétnych dôvodov neprítomnosti ostatných detí, o aktuálnom počte zamestnancov reedukačného centra a profesijnej štruktúre zamestnancov (spolu s predložením dokladov týkajúcich sa dosiahnutej kvalifikácie týchto odborných zamestnancov), o vnútornom poriadku reedukačného centra a školskom poriadku (spolu s poskytnutím ich fotokópie), o ďalších interných predpisoch, na základe ktorých vykonáva zariadenie svoju činnosť, informácie o používaní ochranej miestnosti, spolu s fotokópiami písomných záznamov o dôvodoch a priebehu pobytu detí v ochranej miestnosti, o registrovaných a neregistrovaných úrazoch detí a o útekoch detí z reedukačného centra za obdobie od januára 2012 do súčasnosti. Taktiež bol riaditeľ požiadaný o umožnenie ohliadky interiérov a exteriéru reedukačného centra. **Riaditeľ ako aj ostatní zamestnanci nám súčinnosť veľmi ochotne poskytli.**

Počas neohláseného prieskumu bolo uskutočnených **27 rozhovorov s chovancami** reedukačného centra. Rozhovory vykonávali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv, boli vykonávané bez prítomnosti zamestnancov reedukačného centra, ak s tým dieťa súhlasilo. Zároveň boli uskutočnené rozhovory so 4 vychovateľmi a vychovateľkami, s vedúcou výchovy, s psychologičkou, s výchovnou poradkyňou, so zdravotnou sestrou a s riaditeľom zariadenia. Bol uskutočnený prieskum priestorov školy, internátnej časti, jedálne a boli preskúmané potrebné písomnosti a doklady.

Prieskum, **ktorý bol zameraný na zisťovanie bežnej praxe**, sme vykonávali formou rozhovorov, miestnym preskúmaním a prieskumom písomností. Rozhovormi sme zisťovali aká je bežná prax centra z pohľadu detí, z pohľadu zamestnancov a vedenia centra. Otázky sa týkali denného režimu, školského vyučovania, mimoškolských aktivít, možnosti detí

na kontakt s rodinou, s tretími osobami, práva dieťaťa na súkromie, práva dieťaťa byť vypočuté, stravovania, zdravotnej starostlivosti, pozitívneho odmeňovania, trestov, používania ochrannej miestnosti, útekov z centra, prideľovania hygienických pomôcok a oblečenia, výživy detí, praktického výkonu pracovnej činnosti zamestnanca v súvislosti s denným a nočným režimom v reedukačnom centre, ako aj ďalších oblastí, ktoré prirodzene vyplynuli z rozhovorov. Rozhovory s respondentom uskutočňovali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv a ak dostali súhlas od osoby, s ktorou uskutočňovali rozhovor, ich obsah zvukovo zaznamenávali. Po získaní poznatkov v reedukačnom centre Kancelária verejného ochrancu práv preskúmala písomnosti a dokumenty.

1. ZISTENIA O PRAXI REEDUKAČNÉHO CENTRA

Návšteva centra nebola ohlásená a jej dôvod nebol vopred známy. Respondenti nemali možnosť dohodnúť sa medzi sebou o obsahu svojich odpovedí.

1.1 ZAOBCHÁDZANIE S DEŤMI

1.1.1 O používaní telesných trestov

DETI: Uskutočnili sme individuálne rozhovory s 27 deťmi. Celkovo z rozhovorov s deťmi vyplynulo, že **nemajú pocit fyzického ohrozenia, ani zlého zaobchádzania s nimi**. Uvádzali, že učiteľia, vychovávatelia, ako aj iní **zamestnanci reedukačného centra sa k nim správajú dobre a majú s nimi dobré vzťahy**.

Napriek tomu, 8 z nich v rozhovore uviedlo, že v reedukačnom centre **boli v minulosti** voči deťom použité zo strany vychovávateľov **telesné tresty**. Je to 29,6 % opýtaných. Jeden chovanec uviedol, že má s telesnými trestami (konkrétne s bitkou od vychovávateľa) osobnú skúsenosť, ostatní uviedli, že boli svedkami použitia telesného trestu alebo že o tom iba počuli. Všetci, okrem jedného chovanca uviedli, že telesné tresty použil **jeden vychovávateľ** a opísali **rovnakú situáciu**, ktorá sa stala v minulosti, počas ktorej uvedený vychovávateľ zbil chovancov. Chovanec, ktorý túto bitku od vychovávateľa dostal, uviedol, že momentálne majú normálny vzťah.

Dvaja z chovancov spomenuli ešte jeden prípad, kedy ten istý vychovávateľ zbil chovanca. Chovanci uviedli, že tento vychovávateľ v reedukačnom centre stále pracuje, **ale podobné situácie sa už viac neopakovali**. Jeden chovanec uviedol situáciu, počas ktorej použil bitku aj iný vychovávateľ, ktorý už v zariadení nepracuje.

Chovanec o situácii, pri ktorej boli použité telesné tresty uviedol: „Títo (chovanci) utiekli, spolužiaci ich chytili na koľajniciach, doniesli ich dnu a na umývarke ich vychovávateľ zbil. Potom ešte chcel, aby sme ich my zbili“. Chovanec tiež uviedol, že teraz sa to už nestáva.

Ďalší chovanec o tomto vychovávateľovi uviedol: „Jeden vychovávateľ je tu taký, že by som povedal, že je rasista“. Na otázku, ako sa to prejavuje, chovanec odpovedal, že predtým bil chlapcov, ale už to nerobí. Uviedol, že jeho nikto nebil, pretože sa ho zastala pani vychovávateľka, pán vedúci a vychovávateľ, ktorý už v zariadení nepracuje.

Pozitívne je, že všetci chovanci uviedli, že situácie, kedy boli použité telesné tresty sa stali v minulosti a že **v súčasnosti sa telesné tresty v zariadení nevyskytujú**. Celkovo **väčšina z chovancov uvádzala pozitívne vzťahy so zamestnancami reedukačného centra**.

Chovanci vo väčšine prípadov uvádzali, že vedia, že sa môžu s problémami obrátiť na učiteľov, vychovávateľov, vedúceho výchovy, psychologičku, spomenuli aj majsterku a riaditeľa. Uvádzali, že pokiaľ sa so svojimi problémami na niekoho obrátili, mali pocit, že sa to riešilo.

Z rozhovorov citujem: „Občas idem aj za vychovávateľom, keď mám nejaké problémy, je v pohode. Aj za riaditeľom by som mohol ísť, ale radšej za vychovávateľom, on má predsa lepší prehľad, keďže riaditeľ je hlavne v kancelárii. Psychologička je nová, neviem ešte aká je. Predtým tu bola tiež psychologička, dalo sa s ňou v pohode vyjsť. Mávame teraz takú terapiu týždenne hodinu, chodíme sa tam porozprávať, ale aj individuálne môžem, keď chcem za ňou ísť“.

„Keby som mal nejaké problémy, išiel by som za vychovávateľmi. Ale nemám problémy. Som spokojný s nimi, nemal som s nimi konflikty. Aj ostatní by ma počúvali, napr. psychologička“

„S vychovávateľmi som spokojný, všetci sú dobrí. Keď mám problém, riešia to. Ja keď som prišiel, bol som nováčik, skákal do mňa jeden chlapec, spravil mi mono. Išiel som za vychovávateľom, dostal som mínusové body aj on. Potom už neskákal“.

„Keby som mal nejaký problém išiel by som za majsterkou. Jej najviac dôverujem. Ale ja sa za nikým nechodím zdôverovať. S vychovávateľmi mám tiež dobrý vzťah“.

„Keď mám problém, môžem ísť za riaditeľom, je ochotný riešiť veci. Keď sme mali problém, že je málo stravy, išli sme za vedúcou, ale tá povedala, že sa nedá, lebo sa musia zmestiť do normy“.

Z rozhovorov vyplynulo, že deti niektoré svoje problémy predkladajú aj na spoločných stretnutiach - komunitách, prípadne na voľných tribúnach. Pár chovancov však uviedlo ako problém šikanovanie zo strany niektorých chovancov: „Šikanovaní sú niektorí chovanci, silnejšími. Zostáva to medzi chovancami. Nehlásime to nikomu. Niekedy o tom vedia vychovávatelia, ale neriešia to. Niekedy sa to preberá na komunite. Vedúci výchovy sa na to pýta, keď sa o tom vie. Rieši sa to mínusovými bodmi. Šikanovaní sa boja o tom povedať“.

DOSPELÍ: Zamestnanci reedukačného centra pri rozhovoroch hovorili o chovancoch pekne, hovorili, že sa im chovanci zdôverujú. V súvislosti s trestami uvádzali len negatívne body, čo potvrdili aj rozhovory s chovancami.

Vychovávateľ uviedol: „Chovancov sa snažím zvládať najmä autoritou, keď sa bijú, snažím sa ich od seba odtrhnúť a potom im aj dohovoriť, jednak vyšetriť, čo sa naozaj stalo, lebo šarvátky neradno nechávať bez povšimnutia a tiež im ukázať, že konflikty sa dajú riešiť aj inak a násilie im nič dobré neprinesie“.

Psychologička na otázku, či sa jej stalo, že bol niekto na ňu agresívny, uviedla: „Stalo sa mi to hneď prvý mesiac. Bolo to v dielňach, bol to učeň. Odmietal ísť ku mne. Chlapec bol po úteku. On nepôjde k žiadnej psychologičke. On nič nebude rozprávať. Jeho to nezaujíma. Bolo to vysoko agresívne. Ja som zachovala chladnú hlavu. S kľudom, budeme to riešiť. Nechceš, nemusíš, nebudem na Teba tlačiť. Je to na Tebe. Ak uznáš za vhodné, tak budem rada, keď prídeš sám. A prišiel“.

1.1.2 O používaní ochranné miestnosti

DETI: 13 chovancov v rozhovoroch uviedlo, že boli umiestnení v ochranné miestnosti, väčšina z nich na 24 hodín. Zhodne uviedli, že **do ochranné miestnosti sú umiestňovaní za trest**. Najmä po úteku. Do ochranné miestnosti sú umiestňovaní prevažne staršie deti, deti zo základnej školy sú do nej umiestňované len výnimočne (len jeden chovanec, ktorý navštevuje základnú školu pri rozhovore uviedol, že bol umiestnený v ochranné miestnosti po úteku).

Chovanci uvádzali, že počas pobytu v ochranné miestnosti ich chodili vychovávateľa pravidelne kontrolovať, pýtali sa ich, či niečo nepotrebujú, či nepotrebujú ísť na WC. Len pár chovancov však uviedlo, že ich počas 24 hodín zobrali vychovávateľa aj na čerstvý vzduch. **Väčšina uviedla, že na čerstvom vzduchu neboli vôbec.**

V tejto súvislosti z rozhovorov uvádzam vyjadrenie jedného chovanca: „Raz som utiekol. Som to chcel vyskúšať. Chytili ma. Dali ma do ochranné miestnosti na 24 hodín. No keď som tam 24 hodín, tak hodinu môžem mať prestávku, tak ma o hodinu vtedy púšťali skôr“. Na otázku, prečo ho tam zavreli, uviedol, že preto, lebo ušiel. Na otázku, či bol agresívny, uviedol, že nebol, že bol pokojný.

Na otázku, či im počas pobytu v ochranné miestnosti bola poskytnutá nejaká psychologická, psychoterapeutická alebo liečebno-výchovná pomoc, všetci uvádzali, že nie a že ich tam nikto okrem vychovávateľov nebol navštíviť. Len jeden z chovancov uviedol, že počas umiestnenia v ochranné miestnosti ho prišla skontrolovať aj zdravotná sestra.

Chovanci, ktorí boli umiestnení v ochranné miestnosti uviedli, že **mali aj počas dňa k dispozícii matrac, deky** a večer paplón, akurát sa viacerí sťažovali na to, že matrac na posteli je starý, tvrdý a že smrdí, keďže niektorí chovanci umiestnení do ochranné miestnosti sa na matraci pomočili. Jeden chovanec v súvislosti s tým uviedol, že na posteli radšej nespál a spal na zemi.

Niektorí chovanci uvádzali, že keď povedali vychovávateľovi, tak im doniesol niečo na čítanie - napr. dennú tlač alebo nejakú knihu. Jeden z chovancov uviedol, že by chcel mať v ochranné miestnosti boxovacie vreće alebo nejaké posilňovacie zariadenie na cvičenie, prípadne televízor.

DOSPELÍ: Vychovávateľa uvádzali, že umiestnenie chovanca do ochranné miestnosti schvaľuje riaditeľ, prípadne zástupca, ak nie sú osobne prítomní, tak prostredníctvom telefonického kontaktu s vychovávateľmi.

V súvislosti s dôvodom používania ochranné miestnosti niektorí vychovávateľa uvádzali, že ochranná miestnosť slúži v podstate **namiesto izolačnej miestnosti**: „Pokiaľ je to dlhodobý útek, keď ho dovezieme, dávame ho na tú ochrannú miestnosť. Tam sa vysprchuje. Oholí sa. Niekedy sa musí ostrihať dohola, lebo má vši a potom na druhý deň väčšinou mu zdravotná zoberie krv, moč, či nemá nejakú chorobu, dokonale ich zdravotná prezrie, či nemá svrab a pod. Neberiem to ako trest. Keď sa dá na zdravotnú izoláciu, tak tam sú posteľe normálne, všetko by sa muselo dezinfikovať. Takže v podstate je to jednoduchšie na tú sanáciu poprípade“.

Jedna z vychovávateľiek uviedla: „ja ako vychovávateľka som nikdy nemala potrebu chlapca do ochrannnej miestnosti umiestniť. **Chlapci tam idú po úteku automaticky z hygienických dôvodov**“.

Psychologička uviedla: „Ja sa priznám, ja som tam bola raz. Neni mi to sympatické to prostredie. Ja si myslím, že ten chlapec má možnosť nevyrušovaný, porozmýšľať nad tými svojimi skutkami, jedno s druhým“.

DOKUMENTY: Počas osobného prieskumu nám bola poskytnutá fotokópia **knihy ochrannnej miestnosti**, ktorá obsahovala záznamy od 30. januára 2013 do 20. marca 2013, teda obdobie cca troch mesiacov. Kniha obsahovala 7 záznamov o pobyte chovancov v ochrannnej miestnosti za uvedené obdobie.

V záznamoch z knihy ochrannnej miestnosti sú 5 krát uvedené tieto dôvody umiestnenia chovancov: „**Zo zdravotných a hygienických dôvodov, po úteku**“. Raz je ako dôvod uvedený: „agresívne správanie“ a raz „útek“.

Štyria chovanci boli podľa záznamov umiestnení do ochrannnej miestnosti na celých 24 hodín. Jeden chovanec bol podľa záznamov umiestnený v ochrannnej miestnosti **až 28 hodín**. Tento chovanec nám pri rozhovore uviedol, že **po celý čas nebol na čerstvom vzduchu**. Len 2 chovanci zo 7 boli umiestnení na menej ako 24 hodín, a to na 19 a pol hodiny a na 19 hodín.

Písomné záznamy nachádzajúce sa v knihe ochrannnej miestnosti reedukačného centra obsahovali čas, dátum umiestnenia a ukončenia pobytu chovanca v ochrannnej miestnosti, údaj o čase kontroly chovanca vychovávateľom, meno chovanca, dôvod umiestnenia a podpisy vychovávateľov a riaditeľa. Pri prieskume nám bola poskytnutá fotokópia záznamu o priebehu pobytu chovanca v ochrannnej miestnosti, ktorá obsahovala aj údaj o pobyte chovancov na čerstvom vzduchu. Neobsahovala však žiadne údaje o rozsahu poskytnutej psychologickej, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej pomoci alebo zdravotnej starostlivosti. Obsahovala však údaj o tom, že chovancovi boli počas pobytu poskytnuté časopisy.

PRIESKUM: V čase uskutočnenia prieskumu sa žiadny chovanec v ochrannnej miestnosti nenachádzal.

Ochranná miestnosť nemá priamy prístup k dennému svetlu. Okná v ochrannnej miestnosti smerujú len do vedľajšej miestnosti, chodby, v ktorej sa nachádzajú okná. V tejto chodbe sa nachádza aj umelé osvetlenie, ktoré priamo v ochrannnej miestnosti nie je. Denné svetlo a aj umelé osvetlenie, teda presvítá len z chodby cez improvizované okná. Jeden z chovancov sa vyjadril: „Za útek dostane chovanec -500 bodov, ide do ochrannnej miestnosti, ja som tam ešte nebol. Chlapci hovorili, že je tam tma“. Tým, že okná nachádzali mimo ochrannnej miestnosti, aj vetranie cez ne je zrejme nedostatočné. V ochrannnej miestnosti sa žiadne osvetlenie nenachádzalo.

Nábytok - posteľ (bez matraca), stolík so sedadlom boli pevne pripevnené k podlahe, no stolík bol v rohu, kde sa veľmi nedostane ani denné, ani umelé svetlo.

WC sa nachádzalo mimo ochrannej miestnosti, na toaletu chodia chovanci v sprievode vychovávateľa. **V ochrannej miestnosti sa nenachádzal jednoduchý zdroj pitnej vody** - rovnako, ako WC, aj umývadlo bolo umiestnené v inej miestnosti, prístup k nemu majú chovanci len s vychovávateľom. V čase našej návštevy WC splachovalo, avšak voda v umývadle netiekla. V deň, keď sme navštívili RC, bol v RC technický problém s vodou.

Teplá, umývateľná, pevne upevnená podlaha sa v ochrannej miestnosti rovnako nenachádzala. Bola tam studená dlažba. **Zvukové zariadenie** na privolanie vychovávateľa bolo umiestnené na zárubni dverí ochrannej miestnosti, **avšak nefungovalo**. K dispozícii sa nachádzalo pár časopisov na čítanie.

1.1.3 O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a výchove

a/ O vyučovaní

DETI: Len jeden chovanec z tých, čo navštevujú strednú školu a tých, ktorí končia základnú školu a nastupujú na strednú školu, uviedol, že si **študijný odbor** mohol vybrať sám, ostatní uviedli, že ho **dostali pridelený**. K uvedenej situácii sa vyjadrovali napr. nasledovne:

„Študujem za záhradníka, ale nebaví ma to. Nemohol som si vybrať, chcel som robiť stavbára. Hovoril som to aj riaditeľovi aj vedúcej, ona to aj zapísala, ale povedala, že mám byť záhradník. Riaditeľ mi hovoril, že je len záhradník a maliar. Stavbárčina sa otvára každý druhý rok“.

„Nechcel som byť stavbár. Radšej maliar. Riešil som, ale s nimi sa nedá nič riešiť. Oni vybrali, tak čo som mal robiť. Vybrali mi to. Jak som sem došiel, tak mi povedali budeš stavbár, tak budem stavbár“.

V súvislosti s **výučbou na základnej škole**, chovanci uvádzali, že doma bola škola náročnejšia, tu je to ľahšie a učia sa menej. Zhodovali sa však v tom, že učitelia im vedia učivo vysvetliť. **Uvádzali tiež, že učitelia sa im dost' venujú, majú k nim individuálny prístup a keď niečomu nerozumejú, vysvetlia im to aj viackrát**. Súvisí to aj s nižším počtom detí v triedach. Okrem toho ani jeden z týchto chovancov neuviedol, že by mal s učiteľmi nejaký problém, skôr naopak uvádzali, že učitelia na nich nekričia, vedia ich pochopiť a sú „normálni“. Čo sa týka výučby cudzích jazykov, niektorí uvádzali, že majú len jeden jazyk angličtinu a niektorí uvádzali dva jazyky- angličtinu a nemčinu alebo angličtinu a ruštinu. Taktiež uvádzali, že v príprave na vyučovanie im dost' pomáhajú aj vychovávatelia.

Z vyjadrení chovancov, ktorí navštevujú strednú školu vyplýva, že vzdelávanie v reedukačnom centre je **zamerané hlavne na odborný výcvik**. Uvádzali, že školu majú len jeden deň v týždni, zvyšok týždňa je prax. Viacerí z nich uviedli, že škola je ľahká a prijali by viac vyučovania. Jeden z chovancov napr. v tejto súvislosti uviedol, že by chcel viac školy,

pretože za jeden deň v týždni sa nič nenaučí. Taktiež viacerí uvádzali, že by sa chceli učiť cudzí jazyk. Viac vyučovania a cudzí jazyk by chceli aj chovanci, ktorí navštevujú odborné učilište. Chovanci neuvádzali, že by mali s učiteľmi alebo majstrami nejaký problém, väčšinou uvádzali, že učiteľia, majstri sú „v pohode“ a nie je nič, s čím by mali v škole nejaké vážnejšie problémy. Ako veľký prínos uvádzali niektorí chovanci **možnosť chodiť na brigády**, pričom zarobené peniaze im slúžia na prílepkovanie si k vreckovému.

DOSPELÍ: Zamestnanci sa k úrovni vzdelávania v škole nevyjadrovali, taktiež neuviedli žiadne problémy, ktoré by sa v súvislosti s vyučovaním vyskytovali.

DOKUMENTY: Reedukačné centrum poskytuje chovancov vzdelávanie v základnej škole pre 7., 8. a 9. ročník, v strednej odbornej škole v dvojročných odboroch - strojárská výroba a stavebná výroba a v odbornom učilišti v dvoch odboroch - poľnohospodárska výroba a stavebná výroba – stavebné práce. Chovanci sú rozdelení podľa štúdia (tried) aj do skupín. To znamená napr. že I. ročník - strojárská výroba je I. výchovná skupina. V triedach (skupinách) ich je maximálne 10.

Z rozvrhu hodín základnej školy vyplýva, že chovanci majú každý deň vyučovanie v rozsahu 6 hodín. V siedmej a ôsmej triede sa žiaci okrem angličtiny učia aj ruský jazyk. **Deviaty ročník má však už len anglický jazyk.**

V súvislosti s chovancami navštevujúcimi strednú odbornú školu a odborné učilište z rozvrhu hodín vyplýva, že **teoretické vyučovanie majú obe školy len jeden deň v týždni** a zvyšné štyri dni majú prax. Chovanci navštevujúci strednú odbornú školu majú počas teoretického vyučovania rovnaký počet predmetov ako chovanci navštevujúci odborné učilište. Dokonca odbor stavbári, ktorý sa študuje na strednej odbornej škole má o jeden predmet menej ako odbory, ktoré sa študujú na odbornom učilišti. V praxi to znamená, že žiaci na strednej odbornej škole študujúci odbor stavebná výroba majú nasledovných 5 predmetov: slovenský jazyk, matematika, etická výchova, telesná výchova a technológia (technológiu majú podľa rozvrhu v rozsahu 2 hodín týždenne). Žiaci na strednej odbornej škole študujúci odbor strojárská výroba majú 6 nasledovných predmetov: slovenský jazyk, matematika, etická výchova, telesná výchova, strojnictvo a technológia. Žiaci študujúci na odbornom učilišti odbor stavebná výroba – stavebné práce majú 6 nasledujúcich predmetov: slovenský jazyk, matematika, etická výchova, telesná výchova, materiály a technológia. Žiaci študujúci na odbornom učilišti odbor poľnohospodárska výroba majú taktiež 6 nasledujúcich predmetov: slovenský jazyk, matematika, etická výchova, telesná výchova, záhradná výroba a materiály.

b/ O trávení času po vyučovaní a o výchove

DETI: Len pár chovancov uviedlo, že sa v reedukačnom centre nudia. Voľnočasové aktivity si väčšinou chovanci vyberajú po dohode s vychovávateľmi. Chovanci z jednotlivých výchovných skupín sa môžu navzájom stretávať a môžu spolu komunikovať. Chovanci uvádzali, že po vyučovaní majú **krúžky a rôzne ďalšie aktivity**. Veľkú časť týchto aktivít tvorí šport (futbal, stolný tenis, atletika, nohejbal, volejbal, strelecký krúžok). Jeden chovanec uviedol, že sám chodí na tréningy aj mimo reedukačného centra, do Malaciek.

V reedukačnom centre sa nachádza aj posilňovňa. Niektorí chovanci majú turistický, výtvarný krúžok. V reedukačnom centre majú zriadenú aj tvorivú dielňu. Jeden chovanec uviedol, že s nimi vychovávateľka po škole robí rôzne aktivity, tvoria kreatívne veci. Ďalší uviedol, že má talent na kreslenie, doma si len čmáral a tu ho k tomu nasmerovali a pomáhajú mu v rozvoji jeho talentu. Chovanci tiež uvádzali, že niekedy pozerajú na klubovni televízor alebo DVD. Niektorí však uvádzali, že im prekáža, že majú cez deň až do večere zamknuté izby a v prípade, že si chcú oddýchnuť, nemôžu na izbu ísť.

V súvislosti so samotnou výchovou chovanci väčšinou uvádzali, že vychovatelia sa im venujú, majú k nim dobrý vzťah, keď niečo potrebujú, neboja sa na nich obrátiť.

Aj v súvislosti s prácou psychologičky uvádzali pravidelné spoločné terapie, ako aj individuálne osobné pohovory a jej pozitívny prístup k chovancom, aj keď niektorí uvádzali, že ich tieto spoločné terapie nudia.

DOSPELÍ: Spôsob trávenia času opísali podobne ako chovanci. Spomenuli športové aktivity a účasť centra na športových súťažiach. Problém je v prípade horšieho počasia, keďže majú nedostavanú telocvičňu, musia chodiť do telocvične základnej školy. Celkovo uvádzali veľa aktivít, ktorými chovanci po vyučovaní trávia čas. Aj napriek tomu niektorí zamestnanci uvádzali, že s chovancami by sa malo pracovať viac a hlbšie. Uvádzali, že prácu im sťažuje to, že chlapi pred umiestnením v reedukačnom centre neabsolvujú diagnostiku, pretože už neprichádzajú z diagnostických centier. Z rozhovorov so zamestnancami reedukačného zariadenia tiež vyplynulo, by uvítali menšie výchovné skupiny, prípadne aby bolo viac vychovávateľov a tiež by uvítali lepšie vybavenie.

Vedúci výchovy napr. uviedol: „Vychovatelia spracujú tzv. dvojtýždňový výchovný plán, kde s nimi majú aktivity, estetickú, pracovnú, ekologickú výchovu...rodinu, preberú aj teoretické veci, pokekajú o ich problémoch a potom sú tie aktivity, tá hlavná náplň. Buď idú športovať, idú na vychádzku alebo sú krúžky“.

Vychovávateľ v tejto súvislosti uviedol: „Vychovávať niekoho znamená aj kontrolovať ho a títo chlapi si to aj vyžadujú, je to proste ako s vlastnými deťmi“.

Psychologička pri rozhovore uviedla, že s chovancami máva pravidelné spoločné sedenia (jeden týždeň so základnou školou, druhý týždeň so strednou), pričom uviedla, že na ne síce bývajú negatívne reakcie, ale napriek tomu chovanci na nich vždy pracujú.

Pri rozhovoroch s vychovávateľmi v reedukačnom centre bolo tiež zisťované, či absolvovali nejaké odborné školenia v súvislosti so zvládaním agresivity detí, motivovaním detí a samotnou výchovou detí. **Z rozhovorov vyplynulo, že vychovatelia žiadne takéto školenia neabsolvovali.** Niektorí však uviedli, že sa o zvládanie takýchto veciach rozprávajú aspoň na poradách.

c/ O vychádzkach

DETI: Chovanci uvádzali, že keď je pekné počasie, **chodia na vychádzky skoro každý deň**. Niektorí spomenuli aj individuálne vychádzky, bez vychovávateľov, v rámci obce Sološnica. Uvádzali, že individuálne vychádzky závisia od počtu bodov - dvaja chovanci, ktorí majú najviac bodov a viac ako 14 rokov, môžu ísť vez víkend na individuálnu vychádzku, bez vychovávateľa. V súvislosti s vychádzkami však niektorí uvádzali, že im prekáža, že majú oblečenie, ktoré dostali v reedukačnom centre a nemôžu mať svoje vlastné oblečenie („civil“): „...sme radi, že môžeme chodiť aspoň do dediny, ale na nás ukazujú prstom. Fasujeme oblečenie, ale na autosalón si môžem zobrať civil“.

Na vychádzky chodia chovanci s vychovávateľmi najčastejšie do obce alebo do prírody. Uvádzali, že chodia aj na celodenné výlety, boli napr. na hrade, na plavárni, chystali sa na autosalón. Spomínali, že boli na lyžiarskom výcviku, v kine. Cez letné prázdniny môžu používať aj bicykle. Taktiež uvádzali, že keď viacerí chovanci prejavia záujem o vychádzku a poprosia vychovávateľa, zoberie ich.

Z rozhovorov uvádzam napr.: „Vychovávateľ sa opýta, kto chce ísť na prechádzku a ide s tými, čo chcú“.

„My keď sme v pluse, napr. na ten autosalón teraz čo je, sú vybratí niektorí chlapci. Vychádzky vyzerajú tak, že vychovávateľ zoberie niekoľko chlapcov napr. 10-12 a ide sa prejsť do dediny. Nie je to tu také ako doma, ale keď poviem vychovávateľovi, či sa pôjdeme prejsť, tak nie je to problém. Keď vidí, že normálni chalani, tak nás zoberie“.

„Keď za týždeň urobím 100, môžem ísť na vychádzku. Na vychádzku môžem ísť aj sám“.

Zároveň chovanci uviedli, že v reedukačnom centre majú **otvorený režim** („otvorené mreže“), to znamená, že **v rámci areálu reedukačného centra sa môžu voľne pohybovať bez dozoru vychovávateľov**. Stačí, keď vychovávateľovi oznámia, že idú von. Vonku môžu byť až do pol siedmej, potom majú „rajóny“, upratovanie a potom večeru. Chovanci uviedli, že na takomto systéme fungovania sa dohodli na komunite, kedy sa dohodli, že ak nebudú utekať, tak budú mať „otvorené mreže“. Chovanci uvádzali, že s takýmto režimom sú veľmi spokojní. Tiež uvádzali, že **každý piatok chodia s vychovávateľmi na nákupy**. Z rozhovorov uvádzam niektoré vyjadrenia chovancov k tejto téme:

„Vreckové dostávame 5,- euro, keď ideme na nákup, keď nie sme v mínuse. 3,- euro na nákup a 2,- euro na vychádzku. Môžem si vybrať, či celé vreckové miniem na nákup alebo nie“. Na otázku, čo si za to zvykne nakúpiť, či nejaké sladkosti, chovanec uviedol: „normálne jedlo si kúpim, chleba, salámu, nie sladké - z toho sa nenajem“.

„Komu sa chce, môže ísť na vychádzku. Aj cudzí vychovávatelia berú chlapcov“.

DOSPELÍ: Rozhovory s vychovávateľmi v podstate potvrdili informácie, ktoré uvádzali chovanci. Aj keď niektorí vychovávatelia uviedli, že chovanci inklinujú k pasívnemu tráveniu voľného času (počúvanie hudby, sledovanie televízie) a niekedy majú problém dostať ich von, napriek tomu sa snažia zabezpečovať im dostatok aktivít najmä na čerstvom vzduchu. Vedúci výchovy tiež uviedol, že v sobotu má napr. základná škola pobyt v prírode - spravia si ohník, opečú špekačky. **Potvrdili, že kolektívne vychádzky sa uskutočňujú**

takmer denne a individuálne počas víkendu za dobré správanie. Každý piatok sa uskutočňuje nákup. Vreckové dostávajú chovanci pravidelne každý mesiac.

PRIESKUM: Budovy reedukačného centra sú otvorené. **Chovanci majú možnosť voľného pohybu v budovách, aj v rámci celého areálu reedukačného centra.** Počas nášho prieskumu sme mali možnosť pozorovať, ako vychádzali a vchádzali do jednotlivých budov aj bez dozoru vychovávateľov. **Taktiež majú dostatočnú možnosť individuálneho trávenia voľného času, ale aj možnosť zapojiť sa do kolektívnych aktivít. Je veľmi pozitívne, že chovanci majú možnosť každodenných vychádzok, dokonca aj individuálnych, výletov a pravidelných nákupov.**

d/ O bodovacom systéme hodnotenia správania

V reedukačnom centre používajú na hodnotenie správania bodovací systém. Je založený na bodovaní správania plusovými a mínusovými bodmi. Pozitívne je, že nie je založený na kolektívnej zodpovednosti chovancov v skupine. Presné bodovacie škály, podľa ktorých sú žiaci bodovaní a hodnotení sa nachádzajú v bodovacom poriadku.

DETI: Nestážovali sa na bodovací systém, aj keď niektorí chovanci uvádzali, že plusové sa zbierajú oveľa ťažšie ako mínusové. Niektorí chovanci uvádzali, že okrem plusových bodov, dostávajú od vychovávateľov aj slovnú pochvalu, napr. keď sa dlhšie dobre správajú, tak ich vychovávatelia pochvália. Tiež uvádzali, že keď im vychovávatelia udedia mínusové body, vždy im vysvetlia prečo. Vyberám z rozhovorov s chovancami k tejto téme:

„Podľa mňa je to spravodlivo nastavené. Je to aj motivujúce, lebo na prázdniny potrebujem +500bodov. Zatiaľ som bol na všetkých prázdninách“.

„Zaslúžné správanie dostanem 5 bodov, 10 bodov cez víkend. Motivuje ma to, už teraz mám +800, aby som mohol ísť na prázdniny“.

DOSPELÍ: Považovali bodový systém za účinný a prehľadný. Vychovávateľ napr. uviedol, že považuje bodovací systém za vyvážený, lebo je zbytočné chovancom pridávať plusové body, je potrebné ich motivovať, aby nerobili negatívne veci a rozmysleli si zlé správanie: „ťažko získané plusové body vedia šmahom ruky stratiť napr. agresivitou a pod.“.

1.1.4 O kontakte s rodinou a tretími osobami, prístupe k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach:

a/ Návštevy

DETI: Väčšinou uvádzali, že návštevy môžu mať cez víkend, ale **niekedy aj cez týždeň**, pričom uvádzali, že s tým nie je problém, môžu sa dohodnúť s vychovávateľom alebo s riaditeľom. Niektorí rovno uviedli, že návštevy môžu mať **kedkoľvek**. Uvádzali tiež, že pokiaľ nemajú veľa negatívnych bodov, môžu ísť s návštevou aj mimo reedukačného

centra, do dediny. Jeden chovanec napr. uviedol, že ho chodí pravidelne navštevovať do reedukačného centra priateľka.

DOSPELÍ: Uviedli, že chovanci majú návštevy stanovené na víkend, kedy môžu ísť s rodičmi aj do obce Sološnica. Ale taktiež uvádzali, že nie je problém ani s návštevami počas týždňa.

b/ Telefón

DETI: Uvádzali, že predtým mohli mať cez víkendy a niekedy aj cez týždeň pri sebe mobilné telefóny, ale potom sa vyskytol nejaký problém, tak ich má teraz u seba vedúci výchovy. Keď si chovanec chce z mobilného telefónu zavolať, môže si zavolať u vedúceho výchovy a potom mu ho odovzdá. Niektorí uviedli, že ak by chceli zavolať domov, mohli by ísť aj za sociálnou pracovníčkou. **Takmer všetci chovanci uvádzali, že volať môžu kedykoľvek a to nielen s príbuznými, ale aj s tretími osobami. Tiež uvádzali, že aj rodičia, ďalší príbuzní, ale aj tretie osoby im môžu volať každý deň.**

Z rozhovorov citujem: „Rodičia môžu volať každý večer, ale nemôžu volať napr. po deviatej, ale aj tak niekedy vychovávateľ dovolí telefonát“.

DOSPELÍ: Výpovede zamestnancov potvrdili vyjadrenia chovancov. Vedúci výchovy uviedol, že mobilné telefóny majú chovanci u neho a v prípade potreby si z nich môžu zavolať. Tiež uvádzali, že v telefonickom, ako ani v písomnom kontakte nie sú žiadne obmedzovania. Návštevy nie sú až také časté, keďže chovanci sú z celého Slovenska, ale pokiaľ prídu aj počas týždňa, nie je s tým problém. Ďalší z vychovávateľov tiež uviedol, že mnohí chovanci majú problémy so svojimi rodičmi, častý je nezáujem rodičov, pokiaľ však majú rodičia záujem, tak v kontakte s deťmi nie je žiaden problém.

c/ Internet

DETI: Chovanci v rozhovoroch uvádzali, že **možnosť prístupu na internet majú niekoľkokrát do týždňa, niektorí dokonca uviedli, že môžu ísť na internet aj každý deň.**

Niektorí uvádzali, že sú s príbuznými v kontakte aj cez sociálne siete ako je Facebook, Azet alebo Pokec. Niektorí uvádzali, že chovanci navštevujúci základnú školu majú zakázané chodiť na Facebook.

DOSPELÍ: V rozhovoroch spomenuli možnosť prístupu k internetu niekoľkokrát za týždeň počas vyučovania, ale aj mimo neho. Tiež niektorí uvádzali, že chovanci majú zákaz prístupu na sociálne siete ako je Facebook.

c/ Prístup k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach

DETI: Niektorí chovanci uvádzali, že napriek tomu, že pravidelne pozerajú správy, chýba im všeobecný prehľad o tom, čo sa deje mimo zariadenia a cítia sa trochu izolovaní.

V súvislosti so svojimi záležitosťami, väčšinou chovanci uvádzali, že o nich majú prehľad. Niektorí spomínali aj sociálnu pracovníčku, že s ňou môžu riešiť napr. zrušenie ústavnej výchovy, prebiehajúce súdne konania a pod. Taktiež niektorí uvádzali, že občas ich príde do reedukačného centra navštíviť aj kolízna opatrovníčka, od ktorej majú informácie.

DOSPELÍ: Uvádzali, že sa snažia, aby chovanci neboli úplne izolovaní od okolitého sveta a aby mali dostatok informácií o svojich záležitostiach. Uvádzali, že chovanci môžu sledovať televíziu a majú aj prístup na internet.

1.1.5 O spolupráci centra s rodinou detí

DOSPELÍ: Vychovávatelia v rozhovoroch uvádzali, že len málo rodičov skutočne javí záujem o svoje deti umiestnené v reedukačnom centre. Z tohto dôvodu neuskutočňuje reedukačné centrum smerom k rodine žiadne aktivity.

1.1.6 O útekoch z centra

DETI: Uvádzali, že v súčasnosti úteky už nie sú, keďže sa dohodlo, že ak sa nebude utekať, tak bude v reedukačnom centre otvorený režim.

Chovanci k tejto téme uvádzali: „Väčšinou sa deti nevrátia z prázdnin. Predtým to bolo zavreté, lebo boli úteky. Teraz sme sa dohodli všetci, ako aj chalani učni, že pokiaľ tam nebudú úteky, tak že môžeme ísť von. Tak sa to tak schválilo“.

„Nevrátil som sa z prázdnin. Prišiel som sám. Nechcelo sa mi vrátiť, ale nie kvôli zlým podmienkam, ale doma je lepšie“.

„Menej sa teraz uteká, keď je voľnejší režim. Predtým sa viac utekalo, napr. pred dvoma rokmi. Asi pol roka je voľnejší režim, ale predtým to bolo tiež, len to potom zrušili. Dohodli sme sa na komunite, že keď bude útek, tak to zavrú. Teraz je to lepšie“.

„Kedykoľvek by som mohol utiecť, ale načo. Dá sa to vydržať. Už nikto teraz neuteká“.

DOSPELÍ: Zamestnanci taktiež uvádzali, že v súčasnosti úteky nie sú. Vedúci výchovy uviedol: „Teraz vlastne, keď to zoberiem od januára máme jedného chlapca v podstate na úteku, vedený už od decembra. Potom sme ho chytili, ale hneď zase ušiel, a už je zase na úteku. To je jediný, čo ušiel zo zariadenia. Ďalších dvoch čo máme na úteku- jeden sa nevrátil z jarných prázdnin a jeden z Veľkej noci. Väčšinou sú to tie úteky z tej dovolenky. Nevrátia sa“.

„V poslednom čase je veľmi málo útekov, závisí to od partie chalanov, niektorí sú chronický útekári. Z reedukačného centra veľmi neutekajú, skôr sa stáva, že sa chalani nevrátia z dovolenky. Ak chlapca chytili na úteku, umiestni sa do najbližšieho reedukačného centra a potom niekto musí ísť pre neho autom. Po úteku sa stáva, že sú chlapci agresívni,

nechcú sa vrátiť, nechcú pochopiť, prečo majú ísť naspäť. Po úteku sa umiestňujú do ochranej miestnosti – najmä z hygienických dôvodov, pretože často prinesú svrab, vši, sú veľmi špinaví. Ostanú tam vždy do rána, keď si ich preberie zdravotná sestra“.

„Osobne si myslím, že chlapec, ktorý chce utiecť, utečie. Čím viacej prekážok mu spravím, tým väčšiu škodu narobí, zraní sa. Takže už druhý rok je systém otvorených dverí, aj počas dňa. Takže sme urobili otvorený systém. Minulý rok bolo najmenej útekov za celý čas existencie centra“.

DOKUMENTY: Pri osobnom prieskume bola vyhotovená fotokópia časti „knihy útekov“, v ktorej je zaznačené meno dieťaťa, dátum, hodina jeho úteku, zaznamenané komu a kedy sa útek nahlásil (obvodné oddelenie Policajného zboru), kto ho prevzal, dátum návratu, kedy sa útek odhlásil a poznámka. Taktiež nám bola poskytnutá fotokópia návrhu na uloženie výchovného opatrenia a záznamu o priebehu pobytu chovanca v ochranej miestnosti. Na návrhu na uloženie výchovného opatrenia bol okrem mena, dátumu narodenia a učebného odboru chovanca, uvedený aj navrhovateľ výchovného opatrenia a dĺžka trvania umiestnenia v ochranej miestnosti. Tiež sa tu nachádza podpis navrhovateľa, podpis vedúceho úseku a riaditeľa. Záznam o priebehu pobytu chovanca v ochranej miestnosti obsahuje okrem iného dôvod umiestnenia, dobu umiestnenia, materiál poskytnutý na relaxáciu a čas vychádzok na čerstvom vzduchu.

V období od 1. januára 2013 do 4. apríla 2013 bolo v „knihe útekov“ zaznamenaných 7 útekov. Počas osobného prieskumu boli na úteku 3 chovanci. Len jeden chovanec však utiekol priamo z centra, dvaja z nich sa nevrátili z prázdnin.

1.2 VÝŽIVA, ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ A HYGIENICKÉ PODMIENKY

1.2.1 Výživa

DETI: Takmer všetci chlapci v rozhovore uviedli, že dostávajú málo stravy. Najmä večer **sú hladní**. Nedostatok jedla vnímali ako veľmi nepríjemný. Kvalitu stravy hodnotili väčšinou ako vyhovujúcu. Kladne hodnotili možnosť dokúpiť si jedlo z vreckového.

„No tak hladný je tu stále každý. O piatej je posledná večera a potom máš do siedmej rána vydržať na raňajky“.

„Dávajú malé porcie. Ale inak mi chutí. Stále varia zemiaky. Ak zvýši jedlo, je možnosť priloženia ďalšieho jedla. Pokiaľ som v skupine, ktorá chodí na obed ako prvá prídavky nedostávame, v ďalšom týždni je to opačne, v druhej skupine dostane. Druhá večera pozostáva z jedného natretého chleba. Ešte som sa poriadne nenajedol, čo som v reedukačnom centre“.

DOSPELÍ: Aj podľa niektorých zamestnancov je stravná jednotka pre chlapcov vzhľadom na ich vek nedostatočná. V súvislosti so stravovaním uvádzali napr.:

„Na stravu sa sťažujú, že im je málo. Tiež chodím na obed každý deň, ale keď vidím, koľko zjedia moje deti aj chápem, že im môže byť málo“.

„Toto je téma na dlho. Stále sú hladní. Dobre sa stravujú, ale im je málo“.

„Stravovacie normy sú pre chlapcov nedostatočné, keďže chlapci veľa športujú a pracujú“.

„Keď som prišla, žasla som ako málo jedla chovanci dostávajú, nemôže im to stačiť“.

PRIESKUM: Pri prehliadke kuchyne sme nezistili nedostatky v hygiene pri príprave jedla. Kuchárky uviedli, že chovanci sa zvyknú sťažovať na nedostatočné množstvo jedla, teda na malé porcie. Ide ale o vec, ktorú oni nevedia ovplyvniť, keďže na prípravu jedla nemajú neobmedzené množstvo finančných prostriedkov, no stanovené výživové normy sú striktne dodržiavané. Uviedli, že ovocie dostávajú chovanci cca trikrát do týždňa, zeleninu však majú každý deň. Stravovanie prebieha nasledujúcim spôsobom: jeden týždeň chodia do jedálne najskôr chovanci, ktorí navštevujú základnú školu, po nich chovanci z odborného učilišťa. Nasledujúci týždeň je to naopak. Dôvodom sú tzv. „duply“, teda dvojité porcie jedla, ak zvýši. Striedavým systémom sú zabezpečené rovnomerné prídavky stravy pre všetkých chovancov. Dostávajú aj druhú večeru – väčšinou chlieb, rožky s nátierkami. Druhú večeru dostanú zároveň s prvom, teda o 17:15 hod., môžu si ju zjesť hneď, prípadne si ju vezmú na internát.

1.2.2 Zdravotná starostlivosť

DETI: Žiadny z chovancov neuviedol, že by mal problém s tým, že by mu niekedy nebola poskytnutá zdravotná starostlivosť. Chovanci sa pozitívne vyjadrovali aj o prístupe zdravotnej sestry k nim. Uvádzali, že zdravotná starostlivosť je im poskytnutá hneď ako to nahlásia a nestáva sa, že by zdravotná sestra zľahčovala ich zdravotné problémy.

DOSPELÍ: Zdravotná sestra v súvislosti so svojou prácou uviedla napr. nasledovné: „Chlapcov dosť často preventívne kontrolujem, najmä po dovolenke. Nemala som nikdy problém zabezpečiť objednanie na vyšetrenie alebo dostať chlapcov na vyšetrenie k lekárovi. Chlapci ma aj poslúchajú, keď ideme k lekárovi, nemám s nimi väčší problém“.

1.2.3 Hygienické podmienky

DETI: Viacerí chovanci uvádzali, že majú **v izbách a v sprchách plesne**. Chovanci uvádzali, že sa to snažili odstraňovať dezinfekčnými prípravkami, odstraňovali to aj maliari, ale stále sa plesne nepodarilo odstrániť. Uvádzam niektoré z vyjadrení detí k tomuto problému:

„Najviac mi v zariadení vadí plesne a to, že máme do večera zamknuté izby“.

„Štvú ma plesne. Na umývarke nám až steny odpadávajú. Vraj si máme vetrať, vetrali sme, ale stále tam boli“.

Niektorí chovanci sa sťažovali aj na problémy s nedostatkom teplej vody pri sprchovaní. Uvádzali, že väčšinou tečie len vlažná voda.

DOSPELÍ: K tejto téme sa nevyjadrovali.

PRIESKUM: Pokiaľ ide o priestory sociálnych zariadení, možno konštatovať, že sú v nevyhovujúcom stave. Popraskaná, miestami opadaná omietka, popraskané obklady na stenách, stará sanita. Počas prieskumu sa tieto priestory premaľovali bielou farbou zrejme na miestach, kde sa tvorila pleseň.

2. ZÁKLADNÉ PRÁVA A SLOBODY DETÍ V CENTRE

2.1 Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť

Právo na osobnú slobodu a bezpečnosť je základným právom

Čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len Európsky Dohovor): „Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom... d/ iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán“.

Čl. 18: „Obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené práva a slobody nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené.“

Čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava): „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nezcudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“

Čl. 13 ods. 2 ústavy: „Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“

Čl. 17 ods.1 ústavy: „ Osobná sloboda sa zaručuje.“

Podľa dostupných informácií, väčšina detí, ktoré sú umiestnené v reedukačnom centre bola rozhodnutím súdu v občianskoprávnom konaní (podľa zákona o rodine) odňaté zo starostlivosti rodičov a bola nad nimi nariadená ústavná starostlivosť. Na základe toho možno konštatovať, že v prípadoch týchto detí ide o **„iné obmedzenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu“** podľa čl. 5 ods.1 písm. d) Európskeho Dohovoru, ktoré môže prichádzať do úvahy iba v prípade, že ide o zákonné rozhodnutie, ktorého účelom je výchovný dohľad, ak vynecháme posledný možný dovolený dôvod obmedzenia osobnej slobody maloletého, a to pre účely jeho predvedenia.

Pre konštatovanie, že nedošlo k porušeniu základného práva maloletého na osobnú slobodu a bezpečnosť musia byť splnené obidve podmienky. Nestačí splniť, že maloletému bola sloboda obmedzená na základe zákonného rozhodnutia, ale musí byť naplnený aj účel výchovného dohľadu. Aj preto skutočnosť, či pozbavenie osobnej slobody **konkrétneho maloletého** plní účel, v pravidelných intervaloch prehodnocuje súd. Najmenej dvakrát do roka by mal hodnotiť účinnosť ústavnej výchovy, sledovať spôsob, akým je ústavná výchova (ochranná výchova) vykonávaná, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany, s obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je dieťa umiestnené. Svoje hodnotenie tak súd spravidla robí vychádzajúc z údajov o maloletom od príslušného orgánu verejnej správy, aj zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené. Súd nepreskúmava inštitúciu a pomery v nej, inak postupuje prokuratúra.

Ak by sa vykonávaním reálnej praxe v reedukačnom centre (nie v jeho písomných materiáloch) nenaplnil účel výchovného dohľadu a z toho dôvodu ho nemožno riadne

naplniť, potom dochádza k porušeniu práva maloletého na osobnú slobodu. V takomto prípade by sa totiž čl. 5 ods. 1 písm. d) Európskeho Dohovoru, v zmysle čl. 18 Európskeho Dohovoru neaplikoval správne a úplne. Podľa článku 18 obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené právo a slobodu nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené. V prípade maloletých detí umiestnených do reedukačného centra je možné obmedziť ich osobnú slobodu iba a **výslovne na účely výchovného dohľadu**. Nie iba dohľadu, ale **výchovného** dohľadu, čo je iná kvalita. Štát má úlohu dohliadať na výchovu a pedagogickú činnosť personálu škôl vrátane špeciálnych výchovných zariadení.

Verejný ochranca práv si musí položiť otázku, či obmedzenie slobody maloletého, umiestneného do tohto reedukačného centra, splňa výchovný cieľ.

Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia. Pôvodným sociálnym prostredím má zákon na mysli prostredie mimo ústavnej starostlivosti.

Reedukačné centrum má teda poskytovať deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Aj keď možno spomenúť **určité výhrady ku vzdelávaniu chovancov** v tomto reedukačnom centre, možno konštatovať, že **výchovné metódy používané takmer všetkými zamestnancami v Reedukačnom centre Sološnica, prístup týchto zamestnancov k deťom, ako aj celková atmosféra zariadenia splňa účel**, na ktorý je reedukačné centrum podľa zákona zriadené. **Pobyt detí v reedukačnom centre teda napĺňa svoj zákonom ustanovený výchovný účel a z tohto dôvodu nedochádza k porušovaniu práva detí, umiestnených do starostlivosti reedukačného centra na základe rozhodnutí súdov v občianskoprávných konaniach a detí umiestnených v starostlivosti centra na základe dohody so zákonnými zástupcami dieťaťa a na základe dohody s osobitným zariadením na vykonávanie ochranej výchovy uloženej v trestnom konaní, na osobnú slobodu a bezpečnosť.**

2.2 Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie

Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie je základným právom

Čl. 3 Európskeho Dohovoru – Zákaz mučenia: „Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 16 ods.2 ústavy: „Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 19 ods. 1 ústavy: „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.“

Čl. 19 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním, alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti ...akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Podľa ods. 2: „Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie...“

Čl. 20 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 37 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.“

Zákaz neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania, či takýchto trestov, podľa čl. 3 Európskeho Dohovoru **platí bez ohľadu na správanie sa obeť.**

Za neľudské zaobchádzanie možno označiť také zaobchádzanie (št. orgánu) s inou osobou, ktoré je motivované zámerom spôsobiť jej utrpenie, je premyslené, používané bez prestávky po dobu mnohých hodín a buď spôsobí obeti skutočné ublíženie alebo intenzívne psychické a fyzické utrpenie.

Za ponižujúce zaobchádzanie sa považuje také správanie (št. orgánu), ktoré mohlo vyvolať pocity strachu, úzkosti, menejcennosti a bolo spôsobilé ju pokoriť a ponižiť. Pokorenie musí dosahovať určitú závažnosť, aby bolo možné konanie, ktoré ho spôsobilo, alebo spôsobuje, považovať za ponižujúce.

V oboch prípadoch ide o takéto konanie vtedy, ak presahuje hranice daných foriem legitímneho zaobchádzania, či trestu.

V súvislosti s právom na dôstojné zaobchádzanie bolo potrebné preskúmať aj **postup reedukačného centra v súvislosti s umiestňovaním chovancov do ochrannej miestnosti a to, či sú v tomto zariadení používané telesné tresty, prípadne iné ponižujúce zaobchádzanie.**

2.2.1 Vybavenosť ochrannej miestnosti a jej používanie

Podľa ustanovenia § 11 ods. 2 vyhlášky, má mať ochranná miestnosť podlahovú plochu najmenej osem štvorcových metrov, výšku najmenej 250 cm a výšku najviac 300 cm a je vybavená takto:

- a) nábytok pevne pripevnený k podlahe, ktorý tvorí posteľ, stôl a sedadlo,
- b) zabudované WC s nádržkou na vodu umiestnenou mimo miestnosti,

- c) jednoduchý zdroj pitnej vody,
- d) jedna stena upravená ako zelená tabuľa,
- e) osvetlenie miestnosti s vonkajším ovládaním mimo dosahu dieťaťa,
- f) umývateľná teplá, pevne upevnená podlahová krytina,
- g) vykurovanie, ktoré zabezpečí teplotu v miestnosti najmenej 21 stupňov C,
- h) okno s vetraním chránené proti rozbitiu,
- i) zvukové zariadenie na privolanie pedagogického zamestnanca,
- j) materiál na vzdelávanie, relaxačnú alebo inú vhodnú činnosť, športové a iné vybavenie, ktoré svojím charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha upokojuvať dieťa.

Zistenie vykonané na mieste preukázalo, že ochranná miestnosť v reedukačnom centre nespĺňa všetky podmienky ustanovené v § 11 ods. 2 písm. a) vyhlášky.

WC aj umývadlo sa nachádzali mimo ochrannej miestnosti, to znamená, že **nie je splnená podmienka** podľa ustanovenia § 11 ods. 2 písm. b) a c) vyhlášky, keďže v ochrannej miestnosti sa má nachádzať WC a jednoduchý zdroj pitnej vody.

V ochrannej miestnosti sa žiadne osvetlenie nenachádza, svetlo presvitá len z chodby cez malé okná, takže je sporné, či je splnené ustanovenie § 11 ods. 2 písm. e) vyhlášky, podľa ktorého osvetlenie miestnosti má mať ovládanie mimo dosahu dieťaťa.

Teplá, umývateľná, pevne upevnená podlaha sa v ochrannej miestnosti nenachádzala. Bola tam studená dlažba a preto možno konštatovať, že **nie je splnená** ani podmienka ustanovená v § 11 ods. 2 písm. f) vyhlášky.

V ochrannej miestnosti má byť podľa ustanovenia § 11 ods. 2 písm. h) vyhlášky okno s vetraním, chránené proti rozbitiu. Tiež sa dá vysloviť pochybnosť o tom, či je táto podmienka splnená, keďže okno sa nachádza mimo ochrannej miestnosti, na chodbe. Vetranie si tak chovanec nemôže regulovať sám. Okrem toho nie je zabezpečený ani dostatočný prísun denného svetla.

Podmienka podľa ustanovenia § 11 ods. 2 písm. i) vyhlášky – zvukové zariadenie na privolenie pedagogického zamestnanca, bola splnená, **ale zariadenie bolo nefunkčné**. V ochrannej miestnosti sa síce nachádzalo pár časopisov, ale bolo by vhodné doplniť napr. nejaké športové a iné vybavenie, ktoré svojím charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha upokojuvať dieťa, aby boli úplne splnené podmienky ustanovené v § 11 ods. 2 písm. j) vyhlášky.

Čo sa týka **využívania ochrannej miestnosti** podľa ustanovenia § 125 ods. 6 školského zákona **v záujme dieťaťa a jeho ochrany alebo v záujme ochrany iných osôb na odporúčanie psychológa môže riaditeľ** zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, **umiestniť dieťa** na určitý čas do karanténnej miestnosti alebo **ochrannej miestnosti**, najviac však na 24 hodín, najmenej s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo tejto miestnosti, alebo do príchodu zdravotnej pomoci alebo Policajného zboru.

Podľa ustanovenia § 11 ods. 6 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach (ďalej len „vyhláška“) počas pobytu dieťaťa v ochrannej miestnosti alebo v karanténnej miestnosti zabezpečuje špeciálne výchovné zariadenie **priebežnú kontrolu jeho zdravotného stavu prostredníctvom zdravotnej sestry.**

Podľa zákona sa má evidovať aj **čas kontaktu s pedagogickým zamestnancom alebo psychológom a rozsah poskytnutej psychologickéj, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti.**

Podľa zákona dieťa umiestňuje do ochrannej miestnosti riaditeľ zariadenia na odporúčanie psychológa. Z dokumentácie, aj z rozhovorov nie je zrejmé, či riaditeľ pred umiestnením dieťaťa konzultuje tento postup s psychologičkou. Okrem toho riaditeľ, psychologička, sa poobede, v noci a počas víkendov v reedukačnom zariadení nezdržiavajú. Je otázne, či možno adekvátnosť umiestnenia odborné posúdiť po telefóne a takto sprostredkované. Pritom ide o rozhodnutie o obmedzení osobnej slobody.

O tom, že by priebežnú kontrolu zdravotného stavu dieťaťa umiestneného v ochrannej miestnosti vykonávala zdravotná sestra tiež nie sú známe žiadne záznamy, uviedol to len jeden chovanec a samotná zdravotná sestra uviedla, že ju ku chovancom umiestneným v ochrannej miestnosti volajú len keď je nejaký problém, napr. si chovanec poreže ruku alebo je podozrenie na iný zdravotný problém. Okrem toho v poobedňajších hodinách, v noci, počas sviatkov a víkendov sa zdravotná sestra v reedukačnom centre nezdržuje.

Podľa školského zákona sa môže dieťa umiestniť do karanténnej miestnosti alebo ochrannej miestnosti na určitý čas, najviac však na 24 hodín, **najmenej s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo tejto miestnosti.** Len niektorí chovanci uvádzali, že ich počas pobytu v ochrannej miestnosti zobrali vychovávatelia aj na čerstvý vzduch. **Väčšina uviedla, že na čerstvom vzduchu neboli vôbec.**

Okrem toho **ochranná miestnosť, ktorá sa zriaďuje v reedukačnom centre, slúži na ochranu a upokojenie dieťaťa, pobyt v nej nie je možné využiť ako trest alebo ako preventívne opatrenie z hygienických dôvodov.**

Aj keď zákon umožňuje z určených dôvodov umiestniť dieťa do ochrannej miestnosti až na 24 hodín, to, že sa to deje vo väčšine prípadov na celých 24 hodín (v jednom prípade dokonca až na 28 hodín) **je nežiaduce.** Pri praxi, ktorú centrum používa pri umiestnení dieťaťa do ochrannej miestnosti (aj bez osobného kontaktu s psychológom) nemožno vylúčiť, že účel umiestnenia by mohol byť v mnohých prípadoch splnený aj skôr. **Umiestňovanie dieťaťa do ochrannej miestnosti až na 24 hodín by malo byť vnímané ako výnimočné opatrenie.**

Osobná sloboda patrí k najdôležitejším základným právam a slobodám a okrem medzinárodných dokumentov je garantovaná aj čl. 17 ústavy. Podľa tohto článku osobná sloboda sa zaručuje, pričom nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Osobnej slobode sa ochrana poskytuje aj v prípadoch jej obmedzovania a pozbavenia. Umiestnenie dieťaťa do ochrannej miestnosti je

potrebné vnímať ako určitú formu obmedzenia osobnej slobody dieťaťa, ktoré už má osobnú slobodu obmedzenú umiestnením do špeciálneho výchovného zariadenia. A aj preto jej ďalšie obmedzovanie prostredníctvom uplatnenia (v platnom zákone zatiaľ ešte dovoleného) výchovného opatrenia treba používať po starostlivom uvážení a len v súlade so zákonom.

Deti sú centru zverené do starostlivosti, sú v závislom postavení. Ich **umiestňovanie do ochrannej miestnosti po úteku, najmä z hygienických dôvodov, dokonca viac ako na 24 hodín, v niektorých prípadoch bez vychádzok na čerstvom vzduchu, bez riadnej a pravidelnej zdravotnej kontroly, je v rozpore s právnymi predpismi.**

Ako verejná ochrankyňa práv sa nemôžem stotožniť s potrebou tejto formy zaobchádzania so zverenými maloletými, ale do času, kým dôjde k zmene právnej úpravy **požiadam zriaďovateľa o prijatie opatrení tak, aby bola ochranná miestnosť používaná v súlade s právnymi predpismi**

2.2.2 Telesné tresty

Žiaden z chovancov neuviedol v súčasnosti výskyt telesných trestov v reedukačnom centre. Keďže však chovanci uviedli, že jeden z vychovávateľov, ktorý stále pracuje v zariadení, v minulosti zbil chovancov, uvedené nemožno brať na ľahkú váhu. **Do budúcnosti by malo byť vedenie reedukačného centra ostražité a malo by citlivo reagovať na každé podozrenie, týkajúce sa tohto vychovávateľa, aby sa už podobná situácia nezopakovala.**

Prístup zamestnancov k chovancom je potrebné vyzdvihnúť. Celková atmosféra zariadenia je veľmi pozitívna a väčšina detí uviedla, že zamestnanci sa k nim správajú dobre. Vzhľadom na súčasný prístup vedenia centra, ako aj ostatných zamestnancov k chovancom a vzhľadom na to, že v reedukačnom centre je dostatočne zabezpečené právo dieťaťa byť vypočuté, verím, že **garancie, že deti nebudú vystavené fyzickému násiliu, sú v centre zabezpečené.** Čo sa týka **umiestňovania chovancov do ochrannej miestnosti** je potrebné uviesť, že aj keď umiestňovanie chovancov do ochrannej miestnosti nie je reedukačnom centre časté, tým, že sa neuskutočňuje z dôvodov a spôsobom stanoveným právnymi predpismi, **môže dochádzať k porušovaniu práva detí na dôstojné zaobchádzanie.**

2.3 Právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie je základným právom.

Čl. 42 ods.1 prvá veta ústavy: „Každý má právo na vzdelanie“.

Čl. 28 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „štáty ... uznávajú právo dieťaťa na vzdelanie...“

Európsky dohovor, Protokol č. 1, článok 2: „Nikomú nesmie byť odňaté právo na vzdelanie“.

Čl. 1 Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania: „Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa považuje poskytovanie vzdelania nižšieho štandardu, oddelenie vzdelávacieho systému, vytváranie podmienok nezlučiteľných s dôstojnosťou človeka“.

Podľa § 122 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytuje deťom vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Podľa § 4 ods.1 vyhlášky reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave. A podľa ods. 2 reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Podľa vyhlášky reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na ich osobnostnú a sociálnu integráciu, centrum organizuje aj záujmovú činnosť detí so zreteľom na ich individuálne potreby, záujmy alebo prípravu na povolanie.

Podľa § 4 školského zákona cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi ovládať anglický jazyk a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk a vedieť ich používať.

Právo na vzdelanie v sebe zahŕňa nielen právo na prístup k vzdelaniu, ale aj poskytovanie vzdelávania v určitej kvalite a za rovnakých podmienok, teda vzdelávanie bez akejkoľvek diskriminácie. Pozitívnym záväzkom štátu je zabezpečiť prístup k vzdelávaniu pre každého a za rovnakých podmienok. Skutočnosť, že dieťa bolo na základe rozhodnutia súdu odňaté z osobnej starostlivosti rodičov a na základe zákonného súdneho rozhodnutia bolo umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia **nemôže mať negatívny dopad na jeho právo na vzdelanie**. Naopak, týmto sa zvyšuje pozitívny záväzok štátu, aby garantoval deťom, ktoré pochádzajú z prostredia, ktoré im neposkytlo primeranú rodinnú starostlivosť alebo, ktoré v úvodných rokoch svojho života nezvládli svoje správanie, a preto boli umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia, poskytovanie vzdelávania, ktoré je porovnateľné so vzdelávaním ostatných detí a tiež, aby im bolo poskytované porovnateľným spôsobom ako ostatným deťom v ich veku. To platí aj v prípade, ak je dieťa do reedukačného centra prijaté na žiadosť jeho zákonného zástupcu.

Z právnej úpravy uvedenej v školskom zákone vyplýva, že princípy výchovy a vzdelávania ako napríklad **princíp rovnocennosti a neoddeliteľnosti výchovy a vzdelávania**, aj vyvážený rozvoj všetkých stránok osobnosti dieťaťa, sa vzťahujú na vzdelávanie všetkých detí, a teda aj všetkých vzdelávateľov, na ktorých sa školský zákon vzťahuje, a teda aj na toto reedukačné centrum.

Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa od roku 1960 podľa Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania považuje aj poskytovanie vzdelávania nižšieho

štandardu. V tomto prípade **hovoríme o obsahu práva na vzdelanie** z jeho materiálnej stránky, to znamená, z hľadiska obsahu a kvality poskytovaného vzdelávania, nie o formálnej stránke, napríklad, či je názov školy rovnaký ako u iných škôl tohto typu a stupňa.

Z uskutočneného prieskumu vyplýva, že **v rozsahu teoretického vyučovania nie je rozdiel medzi žiakmi strednej odbornej školy a odborného učilišťa.** Z rozvrhu, ako aj z rozhovorov tiež vyplýva, že **chovanci navštevujúci strednú školu nemajú žiaden cudzí jazyk. Je pravda, že niektorí chovanci by vzhľadom na svoj intelekt väčšie nároky na vzdelávanie zvládli len ťažko, ale niektorým chovancom sa naopak nedostáva dostatočné vzdelanie.**

Taktiež bolo zistené, že **chovanci navštevujúci siedmy a ôsmy ročník sa okrem angličtiny učia aj ruský jazyk. Chovanci navštevujúci deviaty ročník majú však už len anglický jazyk.**

Na základe preukázanej skutočnosti, že **v rámci reedukačného centra sa jedna skupina detí učí cudzí jazyk a ostatné deti takúto možnosť nemajú,** možno konštatovať, že v tomto prípade nie je v centre zabezpečený prístup k právu na vzdelanie pre každého a za rovnakých podmienok. A to je **diskriminačné.** Nehovoriac o tom, že podľa školského zákona je cieľom zabezpečiť vzdelávanie detí v anglickom jazyku a ešte aj ďalšieho cudzieho jazyka tak, aby ho boli deti spôsobilé používať. To, že sa tak v tomto reedukačnom centre nedeje, môže byť znakom nižšieho štandardu poskytnutého vzdelávania.

Taký postup orgánov verejnej správy, ktorého výsledkom je **skutočnosť, že dieťaťu dlhodobo nie je zabezpečené poskytovanie riadneho vzdelávania v porovnateľnej kvalite, môže byť zásahom do subjektívneho práva dieťaťa na prístup k vzdelaniu.**

2.4 Právo dieťaťa na osobitnú ochranu

Právo dieťaťa na osobitnú ochranu je základným právom.

Čl. 41 ods. 1 druhá veta ústavy: „zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

Čl. 6 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty ...zabezpečujú v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.“

Čl. 20 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 24 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...sa usilujú o to, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotným službám.“

Čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty... uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.“

Z podhľadu vyššie uvedených základných práv bolo potrebné skúmať, či právo detí na riadnu výživu zodpovedajúcu ich fyzickým potrebám, ako aj právo detí na prístup k zdravotníckym službám a právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami je v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.1 Právo detí na riadnu výživu

Podľa ustanovenia § 6 ods. 5 písm. b) vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 330/2009 Z. z. o zariadení školského stravovania dieťa v špeciálnych výchovných zariadeniach môže odoberať denne hlavné jedlo a doplnkové jedlo, ak je žiak starší ako 11 rokov. Na účely tejto vyhlášky sa považuje za hlavné jedlo obed a večera a za doplnkové jedlo raňajky, desiata, olovrant a druhá večera.

Podľa § 140 ods. 13 školského zákona ministerstvo školstva zverejní na svojej internetovej stránke finančné pásma určujúce rozpätie nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov.

Podľa zverejnených Finančných pásiem nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov, ktoré vydáva Ministerstvo školstva Slovenskej republiky na základe § 140 ods. 13 školského zákona, **predstavuje príspevok na stravovanie sumu 2,43 až 2,87 € pre deti od 11 do 15 rokov a 2,58 až 3,01 €, ak ide o deti od 15 do 18 -19 rokov.**

Takto nastavenú výživu detí, za ktorých riadnu výživu prevzal na seba zodpovednosť štát, **považujem za porušovanie ich práva na riadnu a zdravú výživu** a za nesplnenie záväzku, ktorý pre Slovenskú republiku vyplýva z čl. 27 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa.

2.4.2 Právo detí na prístup k zdravotníckym službám

Podľa článku 24 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Z vyjadrení chovancov, ako aj z vyjadrení zamestnancov reedukačného centra vyplýva, že **právo detí na prístup k zdravotníckym službám je v reedukačnom centre dodržiavané.**

2.4.3 Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami

Zákon ustanovuje, že v špeciálnych výchovných zariadeniach možno v záujme odstránenia porúch v psychosociálnom vývine dieťaťa a v záujme odstránenia príčin, pre ktoré bola dieťaťu nariadená ústavná starostlivosť (ochranná výchova alebo bolo umiestnené na základe žiadosti zákonného zástupcu) **použiť výchovné opatrenia so zameraním na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, ktoré spočívajú v úprave styku s rodičmi a tretími osobami.**

Podľa ustanovenia § 125 ods. 2 školského zákona **dieťa má právo udržiavať styk s oboma rodičmi alebo inými zákonnými zástupcami.** Ak je to v záujme dieťaťa, zariadenie môže určiť podmienky styku a to tak, že **dieťa sa môže stretávať:**

- a) len za prítomnosti pedagogického zamestnanca alebo ďalšieho odborného zamestnanca;
- b) na určenom mieste v priestoroch zariadenia;
- c) na území obce, v ktorej má zariadenie sídlo.

Podľa ustanovenia § 125 ods. 3 vyššie uvedeného zákona ak je to v záujme dieťaťa, **má právo stretávať sa s inými osobami ako rodičmi po súhlase príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** za podmienok ustanovených v odseku 2; v prípade dieťaťa umiestneného na základe žiadosti zákonného zástupcu po súhlase jeho rodiča alebo iného zákonného zástupcu.

Z prieskumu vyplýva, že právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami je v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.4 Právo detí na vyhovujúce hygienické podmienky

Deti umiestnené v špeciálnych výchovných zariadeniach majú právo, aby sa ich vzdelávanie a výchova uskutočňovala **v prostredí, ktoré spĺňa požadované hygienické, bezpečnostné, materiálno-technické a priestorové podmienky na výchovu a vzdelávanie.**

Prehliadkou zariadenia bolo zistené, že sociálne zariadenia sú v nevyhovujúcom stave a to, že „súboj“ reedukačného centra s plesňami nie je veľmi úspešný a dočasné opatrenia tento problém nevyriešili.

Za týchto okolností nemožno vylúčiť možnosť, že by existencia plesní v reedukačnom centre mohla mať negatívny zdravotný dopad na niektorých chovancov. **Aj keď nemáme k dispozícii hygienický posudok, je podozrenie, že môže dochádzať k porušovaniu práva chovancov, aby sa ich výchova a vzdelávanie uskutočňovali v prostredí, ktoré spĺňa hygienické podmienky na výchovu a vzdelávanie.**

Záver

Reedukačné centrum Sološnica poskytuje deťom dostatočne výchovné prostredie na to, aby boli ich základné práva napĺňané. V prípade, ak Reedukačné centrum Sološnica odstráni nedostatky v súvislosti s umiestňovaním chovancov do ochranej miestnosti, bude svojou činnosťou dostatočne garantovať dodržiavanie základných práv detí. Nedostatky týkajúce sa úrovne vzdelávania a nedostatky v oblasti výživy detí, ako aj nevyhovujúce hygienické podmienky spočívajúce v existencii plesní a v nevyhovujúcich sociálnych zariadeniach je potrebné riešiť na úrovni štátu, ktorý sa zaviazal prijať opatrenia, aby bolo garantované právo všetkých detí na vzdelávanie a osobitnú ochranu.

3. ODPORÚČANIA A OPATRENIA

Odporúčam orgánom verejnej správy, aby bez zbytočného meškania zrealizovali tieto nevyhnutné opatrenia na zlepšenie podmienok v dodržiavaní základných práv detí umiestnených v Reedukačnom centre Sološnica:

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky:

1/ Urýchlene v rezortnej vyhláške **zvýšiť finančný normatív na celodennú stravu** poskytovanú deťom v špeciálnych výchovných zariadeniach tak, aby mohla byť deťom poskytovaná riadna výživa.

2/ Zabezpečiť, aby bolo v špeciálnych výchovných zariadeniach dodržiavané **právo všetkých detí na vzdelanie v dostatočnej kvalite**.

Zriadovateľ Reedukačného centra Sološnica:

1/ Zabezpečiť, aby boli v tomto centre umiestňované deti do ochranej miestnosti iba z dôvodov, ktoré dovoľuje zákon, iba na nevyhnutný čas a postupom, ktorý dovoľuje zákon.

2/ Zabezpečiť zosúladenie **vybavenia ochranej miestnosti** s právnymi požiadavkami naň.

3/ Zabezpečiť **posudok o hygienických podmienkach v zariadení** a v prípade zistených nedostatkov **zabezpečiť**, aby boli nevyhovujúce **hygienické podmienky** spočívajúce v existencii plesní a v nevyhovujúcich sociálnych zariadeniach **odstránené**.

v Bratislave, 24. júla 2013

JUDr. Jana Dubovcová

verejná ochrankyňa práv